

dönemi dahil İstanbul'un geçmişine ait çeşitli dönemlerin anlatımında bolca kullandık.

3- Dönemin kartografik verileriyle hazırlanmış haritalar. İstanbul'un bu tür haritalarına 19. yüzyıl ortalarında rastlayabiliyoruz. Kitabımızda Osmanlıca yazımlı haritalar çoğunlukta. Ancak bunları tanımlamakta zorlandım. Gençliğimizin "Türkçe sözlü Batı müziği" gibiler... Sözleri Türkçe olduğu için Batılılar bize ait değil diyor. Müzik bize ait olmadığı için bizim müziğimiz diyemiyoruz. Arafta bir müzik türü gibi arafta haritalar... Bu haritaların çoğunda yalnızca yer isimleri Osmanlıca yazılarak yabancı haritalardan kopya edilmiş. Bunlardan bazılarını orijinali ve Osmanlıca yazımlı olanıyla birlikte yayınladık.

Tarihte İstanbul Haritaları kitabımızın en önemli özelliği, İstanbul'u İngiliz, Fransız, Alman ve Rus kartografların haritalarıyla anlatması. Bu da Osmanlı tarihinin haritalarla anlatımı denemesini gündeme getirdi. Kitapta İngilizlerin İstanbul'u, Fransızların İstanbul'u, Almanların İstanbul'u tarihteki ilişkileriyle haritalar üzerinden ve kronolojik olarak anlatılıyor. Tabii bu bölümlerin en ilginç *Rusların İstanbul'u*. Ruslar için mutlu sonu olmayan bir aşk hikayesi, farklı bakış açıları ve tarihi belgeler eşliğinde anlatılıyor.

Haritaların toplanması 20 yıldan fazla sürdü. Ama son 7 yılda 50'den fazla müze ve kütüphanede çalıştım. Bunlar British Library, Berlin, Viyana ve Paris Devlet kütüphaneleri ve arşivleri gibi dünyanın en önemli kültür merkezleri aynı zamanda. Her haritanın dijital kopyaları alındı. Telif bedelleri ödendi ve dijital restorasyondan geçirildi.

Türkiye'nin haritayla barışık olmasını nasıl yorumluyorsunuz?

Haritanın değerini Osmanlı da kavrayamamış. Daha doğrusu ihtiyaç duymamış. İhtiyaç duymadığı ve önemsemediği için çağının gerisinde kalmaya mahkum olmuş. Fizan'a tayin ettiği memuruna harita verememiş. Ve bilinen diğer nedenlerle de diğer imparatorluklar gibi tasfiye olmuş.

Türkler Orta Asya'dan Anadolu'ya denizi görünmeden gelmişler. Aklarını batıya sürmeleri yeterli olmuş. Haritaya gereksinim duymamışlar. Anadolu'ya yerleştikten sonra yalnızca Çanakkale ve İstanbul Boğazlarını geçerken denizi görmüşler. Batı Avrupa'nın kara topraklarında ilerleyişini sürdürmüşler. Denizci olmadıkları için denizlerde varlık gösterememişler. Osmanlı devleti olarak deniz savaşlarının çoğunda mağlup olmuşlar.

-1770'de Rus donanması Baltık denizinden yola çıkıp İzmir-Çeşme açıklarında demirlemiş olan Osmanlı Donanması'nı yok etmiş.

-1827'de Mora Yarımadası'nda Osmanlı Donanması büyük bozguna uğratılmış.

-1853'de Ruslar bu defa Sinop'ta deniz üssü kurmuş olan Osmanlı Donanması'nı bir kez daha yok etmişler.

Böyle irili ufaklı birçok örnek var. Bu deniz savaşları dönemlerini anlatan harita ve gravürler her iki kitapta da yer alıyor.

Peki, Akdeniz'in bir dönem "Osmanlı Gölü" olması?

Tarihi karşılaştırmalı olarak okumak gerektiğine inanıyorum. Resmî tarih, yani okullarda okutulan tarih, gerçeğin bazı bölümlerini aktarıyor olabilir.

Denizciliğin geliştiği ve Amerika kıtasına ulaşıldığı yıllarda "korsanlık" en kazançlı mesleklerden biri. Midilli Hızır ve Oruç Reis kardeşler de Osmanlı tebaalı korsanlardan. Barbaros ve Hayrettin lakaplarıyla da tanınıyorlar. Endülüste İslam hakimiyeti sonlandığında yeni fırsatlar ortaya çıkıyor. 1504'ten sonra Kuzey Afrika'da üstlenmeye başlıyorlar. İtalya ve İspanya'ya deniz baskınlarında, kızıl sakal anlamında *Barbarossa* lakabıyla ünleniyorlar. Tunus sultanı Ebu Hasan ile anlaşıp La Goletta'ya yerleşiyor. 1513'de ele geçirdikleri Djidjelli (Cicelli) halkı Oruç Reis'i Sultan ilan ediyor. Bundan sonrası çağımızın *franchise* yöntemi. Batılı devletlerin Oruç Reis'i yok etme planlarına karşı, Oruç Reis Osmanlı himayesine girip, Osmanlı donanmasının yerini alarak Akdeniz'de faaliyetlerine devam ettiğini deniz haritalarında görüyoruz. Tabii bu himaye ile Oruç Reis'e saldıranlar güçlü Osmanlı Devleti'nin donanmasına saldırmış sayılıyor. Portolanlarda (kayı haritalarında) bu izleri görebiliyoruz.

Piri Reis'in amcası Kemal Reis ile Akdeniz'de İspanyol ve İtalyan gemilerinden harita ele geçirmeleri bu döneme rastlar. Piri Reis Türk tarihinin bence en değerli denizcisi ve kartografı. Ele geçirdikleri haritalarla Akdeniz kıyı ve adalarının en değerli haritalarını topladığı *Kitab-ı Bahriye* (Denizcilik Kitabı) tüm zamanların Akdeniz üzerine en değerli harita kitabıdır. **Galiba diğer harita kitaplarınızın da konularına girmeye başladık.**

Evet. Haritaların izini sürmek, hazine değerinde yeni ve az bilinen bir haritaya ulaşmakla daha da güzelleşebiliyor. 2013 yılında Piri Reis'in 1513 tarihli *Dünya Haritası* UNESCO tarafından da anma yılı programına alınınca *Kitab-ı Bahriye* ile Piri Reis'e kaynaklık eden Batılı harita ve haritacılar ile İslam coğrafyacılarının haritalarına yer verilen *Piri Reis* 1513 kitabımızı yayınladık.

Daha önce de İslam coğrafyasındaki bilimsel çalışmalar ile tanınan Fuat Sezgin'in bu konudaki kitabını yayınlamıştık. *İslam Coğrafyasında Astronomi Coğrafya ve Denizcilik* kitaplarımızı, harita severlerin istifadesine sunarak önemli bir eksikliği gidermiştik.

Topladığınız haritalarla ne kadar eskiye yolculuk yapabiliyor?

Aynen tanımladığımız gibi, tarihe yolculuklar, haritalar eşliğinde çok daha heyecanlı ve zevkli hale gelebiliyor. Yazılı tarih kitaplarındaki eksiklikleri haritalar gösterebiliyor. Bana göre tarihteki tüm Avrupa haritalarının kaynağı *Tabula Peutingeriana* ismiyle bilinen *Roma İmparatorluğu Yol Haritası*'dır.

Roma'nın imparatorluk öncesi şehir devleti olarak kuruluşu, Komutan Bizias'ın günümüz İstanbul yerleşimini kurduğu tarihle aynı sayılır. Milattan önce 7. yüzyıl. Milattan sonra 4. yüzyıla gelindiğinde bilinen dünyanın tamamı, yani İngiltere'den başla-